

ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКОВОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття присвячена теоретичним і практичним питанням застосування в бухгалтерському обліку новітніх інформаційних технологій (НІТ), їх видів та взаємодії, напрямів, факторів та принципів впровадження. Уточнено сутність НІТ та їх властивості в бухгалтерському обліку.

Статья посвящена теоретическим и практическим вопросам использования в бухгалтерском учете новейших информационных технологий (НИТ), их видов и взаимодействия, направлений, факторов и принципов внедрения. Уточнена сущность НИТ и их свойства в бухгалтерском учете.

The article is devoted to theoretical and practical problems in accounting application of advanced information technologies (AIT), their species and interaction, factors and principles of implementation. The essence of AIT and their properties in accounting.

Ключові слова: інформаційна система, інформаційна технологія, новітня інформаційна технологія, ітологія, автоматизація, інформатизація, комунікація, бухгалтерський облік.

Управління в ринкових умовах вимагає принципово нових методів управління, які, у свою чергу, ставлять нові вимоги до формування інформації, що надає бухгалтерський облік. В його інформаційній системі (ІС) вирішуються певні комплекси завдань, що виникають на всіх стадіях обліку та управління об'єктами господарювання [2, с.10; 10, с.10-11; 12, с.5]. Це зумовлює застосування інноваційних інформаційних технологій (ІТ) обробки і підготовки облікової інформації.

Сучасний рівень розвитку інформаційної технології має назву «новітньої» ІТ (НІТ). Їхнє застосування має інноваційний характер як в бухгалтерському обліку, так і в управлінні. Визначення сутності НІТ, принципів застосування, характеру взаємодії в обліковому процесі та управлінні об'єктами є важливим науковим та практичним завданням.

Окремі теоретичні та практичні аспекти впливу, застосування інформаційних технологій в обліковому процесі та управлінні досліджувалися у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, серед яких варто виділити: Ф.Ф.Бутинця [9], А.М.Березу [3], В.П.Завгороднього [5], Ю.А.Кузьмінського [10], Ю.Г.Лисенко [8], С.В.Мельниченко [11], Т.А.Писаревську [12], В.Л.Плескач [13], Г.А.Титоренко [7] та ін.

Основні теоретичні та практичні аспекти, пов'язані із тлумаченням поняття «інформаційні технології» (ІТ), «новітні інформаційні технології» (НІТ), їх видів та взаємодії, напрямів та факторів застосування у бухгалтерському обліку, впливу на методологію та організацію облікового процесу залишаються не вирішеними. Зокрема, вимагають уточнення: сутність поняття «новітні інформаційні технології», оскільки його трактують як елемент інформатизації або управління; напрями та фактори застосування НІТ в обліковому процесі.

У статті поставлено завдання запропонувати та обґрунтувати визначення

поняття «новітні інформаційні технології». Визначити напрями та фактори застосування НІТ в організації облікового процесу, охарактеризувати їх сутність і взаємний вплив. Дослідити властивості НІТ щодо можливості формалізованого подання організації і реалізації облікового процесу.

Найбільш вдало, на нашу думку, охарактеризував сутність НІТ у бухгалтерському обліку професор М.Т.Білуха, який зазначає, що це сукупність принципово нових засобів і методів обробки обліково-економічної інформації, передавання, зберігання та відображення інформаційного продукту (даних) з найменшими витратами згідно із закономірностями того економічного середовища, в якому розвивається НІТ [4, с.15-24.]. Саме у сутності застосування НІТ полягають відмінності у трактуванні цього поняття різними науковцями. Наведене визначення вказує на те, що вони спрямовані на зниження працемісткості процесів використання інформаційних ресурсів, їх обробки, підвищення надійності та оперативності з метою ефективної організації діяльності людей, для вирішення управлінських завдань економічного об'єкта. НІТ є концептуальним фактором розвитку бізнесу, інструментарієм у діяльності сучасного підприємства, в т.ч. у бухгалтерському обліку.

Застосування вискоефективних ІТ, методи та процеси їх створення є предметом фундаментальної науки – ітології [11, с.36]. Суспільство поступово пройшло всі етапи формування нового наукового напрямку; визначилось з теоретичним і практичним інструментарієм інформаційних технологій, принципами їх застосування та методологічними основами оцінки їх ефективності.

Інформаційні технології (ІТ) є об'єктом ітології, а методологічні, методичні та практичні аспекти їхнього застосування – предметом. Отже, інформаційні технології бухгалтерського обліку теж є об'єктом ітології. У практичному аспекті їхнє застосування у бухгалтерському обліку важко переоцінити. За даними Міжнародної федерації з обробки інформації (IFIP), різні країни знаходяться на різних стадіях розвитку використання ІТ:

- ❖ автоматизації – вважається, що важливі інфраструктури знаходяться в стані розвитку. За конверсією існуючих систем і конструкцією інформаційних рішень несе відповідальність тільки технічний персонал;

- ❖ інформатизації – передбачає сильний вплив користувача на конструкцію автоматизованих систем і його прагнення до особистого володіння або використання інструментів компютеризації;

- ❖ комунікації – інформатика стає частиною існуючої інфраструктури. Найсучасніша стадія передбачає використання електронних мереж, що дозволяє реалізувати інтерактивну співпрацю користувачів [11, с.36].

За останні 60 років бухгалтерський облік в Україні у своєму розвитку пройшов усі стадії застосування інформаційних технологій.

В обліковому процесі автоматизованих систем бухгалтерського обліку

(АСБО) застосування НІТ має певні ознаки:

1) розподільне використання комп'ютерних ресурсів – паралельна робота декількох або багатьох користувачів в одній ІС;

2) розвинені комунікації, які дають змогу опрацьовувати різноманітну облікову інформацію, що зберігається на різних ЕОМ – автоматизовані робочі місця бухгалтерів (АРМБ) в АСБО можуть бути територіально відокремленими;

3) діалоговий режим спілкування користувача (облікового працівника) з комп'ютером – безпосередній доступ користувача інформації до ЕОМ за допомогою програмного забезпечення, що дозволяє людино-керований основний технологічний процес обробки облікової інформації.

4) робота користувача (облікового працівника) в режимі маніпулювання даними бухгалтерського обліку;

5) наскрізна інформаційна підтримка на всіх етапах проходження облікової інформації на основі інтегрованої бази даних бухгалтерського обліку;

6) безпаперовий процес підготовки первинного, поточного, звітного документа, при якому на папері фіксується лише його кінцевий варіант [3, с.6; 9, с.96].

Для створення ІС економічного об'єкта і АСБО застосування НІТ здійснюється за трьома напрямками:

1) персоналізація розрахунків на базі ПЕОМ, інтелектуального інтерфейсу користувача з ЕОМ, що реалізується в АСБО;

2) використання баз даних, експертних систем і баз знань;

3) застосування електронних мереж передачі даних: як локальних, так і глобальних [3, с. 6].

Запровадження НІТ економічного об'єкта (підприємство, організація, установа) передбачає виділення структурних одиниць ІС – «це виділена будь-якими ознаками сукупність об'єктів (усі елементи знання про процес, проблему, організацію, систему та ін.)» [3, с. 7]. Сукупність об'єктів можуть становити: функціональні відділи, магазини, цехи, технологічний процес, дільниця, працівник, вид ресурсу, зобов'язання, про які можуть бути зібрані дані, система бухгалтерського обліку, аналізу, контролю, тощо. ІС економічного об'єкта має складну ієрархічну структуру.

На використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів в бухгалтерському обліку і управлінні впливають певні фактори, які класифікують за такими ознаками:

❖ ступінь централізації технологічного процесу діяльності;

❖ тип предметної області застосування ІТ (торгівельна, виробнича, облікова, аналітична);

❖ ступінь охоплення завдань бухгалтерського обліку і управління (повна автоматизація чи часткова);

❖ клас технологічних операцій, які реалізуються (системи управління технологічними процесами, базами даних);

❖ тип інтерфейсу користувача (переважно залежить від типу операційної системи);

- ❖ спосіб побудови мережі (локальна, глобальна);
- ❖ інструментарій (ручні, механічні, електричні, електронні);
- ❖ тип носія інформації (паперові, непаперові технології);
- ❖ тип операції (поопераційні, попредметні технології) [6, с.50-54; 13].

Ці фактори визначають видову класифікацією ІТ бухгалтерського обліку [6, с.50-54; 8; 11, с.43; 16].

Застосування НІТ дає можливість представити у формалізованому вигляді концентроване вираження наукових знань і практичного досвіду організації і реалізації процесів управління і бухгалтерського обліку в т.ч. Це пояснюється певними властивостями НІТ [15]:

❖ активізацією й ефективним використанням інформаційних ресурсів суспільства. «Інформаційні ресурси – це інформація, що становить певну цінність та може бути використана людиною в продуктивній діяльності. Інформаційні ресурси – це окремі документи або масиви документів в інформаційній системі» [13];

❖ реалізацією найважливіших інтелектуальних функцій процесів управління і бухгалтерського обліку;

❖ оптимізацією та автоматизацією інформаційних процесів в масштабах держави, підприємства, системи бухгалтерського обліку;

❖ забезпечення інформаційної взаємодії людей, що сприяє розповсюдженню інформації в т.ч. бухгалтерського обліку;

❖ ключовою роллю в процесах отримання, накопичення та розповсюдження нових знань;

❖ реалізацією методів інформаційного моделювання глобальних процесів [11, с. 44].

На великих підприємствах ІТ створюються на базі сучасних програмно-апаратних комплексів із застосуванням корпоративних обчислювальних мереж [7].

Властивості НІТ формують відповідні принципи їх застосування у бухгалтерському обліку:

1) забезпечення спілкування кінцевого користувача (бухгалтера, комірника, економіста та ін.) з системою автоматизації на професійно-обмеженій природній мові, надання вхідної і результатної інформації у звичній і зручній для користувача формі;

2) забезпечення можливості вирішення завдань обліку, контролю, аналізу за їх постановками і вихідними даними незалежно від складності і наявності формальних математичних моделей задач;

3) створення кінцевому користувачу таких умов роботи, при яких він здійснює процеси управління і пошук нових рішень в режимі активного, такого, що все більше розширюється діалогу з ЕОМ, оперуючи поняттями своєї

предметної ділянки, використовуючи професійний досвід, навички і приймаючи рішення одночасно за багатьма критеріями, частина з яких неописана формально і не має кількісного вираження [5, с. 52-53].

Бурхливий розвиток ІТ у кінці минулого - на початку нового століття проявляється у виникненні таких понять як «стара» економіка - характеризується традиційним індустріальним виробництвом і «нова» - традиційним індустріальним виробництвом (виробничою потужністю) і останніми досягненнями науки і техніки, їх синтезом. Вона значною мірою пов'язана із поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, особливо мережі Інтернет, Інтранет, Екстранет [14, с.159].

Інтернет виступає унікальним і глобальним віртуальним середовищем для співробітництва між підприємством та іншими суб'єктами економіки, а також оперативним джерелом різноманітної, насамперед, ділової та фінансової інформації. Дозволяє активно розвивати такий сектор економіки як електронний бізнес, перевагами якого є:

- ❖ зменшення виробничих витрат за рахунок зменшення товарно-матеріальних ресурсів, витрат на їх складування, вибору найбільш вигідних постачальників;

- ❖ зменшення операційних витрат за рахунок оперативного розміщення, реєстрації та виконання замовлень;

- ❖ зменшення витрат на збут товарів і послуг;

- ❖ розширення ринку збуту за рахунок простішого доступу до регіональних і глобальних ринків;

- ❖ більш ефективне здійснення маркетингових досліджень і реклами;

- ❖ прискорення розповсюдження інноваційних продуктів та послуг завдяки широкій та оперативній взаємодії учасників по їх створенню тощо [1, с. 24-27].

Інтранет - підвищує ефективність взаємодії співробітників підприємства, прискорює документообіг між структурними підрозділами, оптимізує процеси планування та прогнозування, підвищує ефективність управління на всіх рівнях.

Екстранет - покращує міжфірмову взаємодію (насамперед з партнерами по бізнесу, постачальниками), сприяє кращій організації бізнес-процесів тощо.

Отже, сучасні інноваційні інформаційні технології все більше нівелюють перешкоди «значних відстаней» і сприяють ще більшій глобалізації економічних процесів. Це, у свою чергу, позитивно впливає на розвиток бухгалтерського обліку як з методологічної, так і технологічної сторони.

Нові інформаційні технології в обліковому процесі сприяють удосконаленню інтелектуалізації бухгалтерського обліку та науковому обґрунтуванню його даних в оцінці фінансово-господарської діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Барицька Л. Включення України в інтеграційні процеси міжнародної електронної торгівлі // Економіст. - 2002. - № 9. - с. 24-27.

4. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] – К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 362 с.
3. Береза А.М. Основи створення інформаційних систем: навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2001. – 214 с.
4. Білуха М. Теоретичні та методологічні засади електронного обліку господарської діяльності // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 12. – с. 15-24.
5. Завгородній В.П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита : Монография. – К. : АСК, 1998. – 768 с.
6. Информационные системы. - // Информационное общество. – 2001. – Вып. 5. – с. 50-54.
7. Информационные технологи управления/ Под. ред.. Г.А.Титоренко. – М.: Юнити, 2003. – 439 с.
8. Информационные технологи управления: приложения в экономике и управлении / Под ред. Ю.Г.Лысенко. – Донецк: ООО «Юго-Восток.Лтд», 2004. – Кн. 6. – 377 с.
9. Інформаційні системи бухгалтерського обліку / [підручник для студ. вищ. навч. закл. спеціальності 7.050106 "Облік і аудит"] / Ф.Ф.Бутинець, С.В.Івахненко, Т.В.Давидюк, Т.В.Шахрайчук. За редакцією проф..Ф.Ф.Бутинця. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – 544 с.
10. Кузьмінський Ю.А. Автоматизация оперативного обліку та контролю міжнародних економічних операцій : Монографія. – К. : КНЕУ, 2001. – 268 с.
11. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика : Монографія. – К. : Київ. Нац. Торг.-екон. ун-т, 2007. – 493 с.
12. Писаревська Т.А. Інформаційні системи обліку та аудиту : [навч. посіб.] – К. : КНЕУ, 2004. – 369 с.
13. Плескач В.Л. Інформаційні технології та системи / Плескач В.Л., Рогушина Ю.В., Кустова Н.П. [підруч.] – К. : Книга, 2004. – 520 с.
14. Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції : Збірник наукових праць. Серія: «Трансформація, інтеграція та корпоратизація». Випуск ІХ, № 1. Луцьк : Надстиря. - 2003. - 176 с.
15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kstudent.narod.ru/miemp/it.doc>.
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liveinternet.ru/click>.